

RESTURI FAUNISTICE ȘI UMANE DESCOPERITE ÎN SITUL ARHEOLOGIC DE LA TÂRGU NEAMȚ-DEALUL POMETEA (JUDEȚUL NEAMȚ, ROMÂNIA)

DE

FLORENTINA OLENIUC, LUMINIȚA BEJENARU

Keywords: *archaeozoological remains, human remains, Târgu Neamț – Dealul Pometea settlement.*

Stațiunea arheologică, din care provin resturile studiate în prezenta lucrare, este situată pe Dealul Pometea din partea de nord a orașului Târgu Neamț, deal orientat pe direcția est-vest. Platoul pe care au fost efectuate săpăturile arheologice este situat spre limita estică a Dealului Pometea, la est față de Biserica „Sfinții Voievozi” și de cimitirul vechi. Stațiunea arheologică, cu niveluri aparținând culturii Cucuteni (faza B), Evului Mediu târziu și epocii moderne, a fost semnalată din anul 1938 de către C. Matasă și R. Vulpe, apoi în 1973 de către I. Untaru¹.

Cercetarea arheologică cu caracter de salvare, realizată în anul 2003 și coordonată de Gh. Dumitroaia, a evidențiat urme aparținând culturii Cucuteni (faza B) și epocii moderne. Sunt menționate, de asemenea, perturbări în succesiunea stratigrafică, care au determinat amestecarea parțială a artefactelor aparținând perioadelor menționate². Ca urmare a cercetărilor de teren efectuate în 2003 au fost recoltate numeroase vestigii, printre care fragmente ceramice aparținând epocilor menționate, piese litice de cultură Cucuteni, obiecte de fier din epoca modernă. Au mai fost colectate, de asemenea, resturi faunistice și umane, pentru multe dintre ele nefiind însă certă apartenența lor culturală. Aceste resturi faunistice și umane au fost analizate în cadrul Laboratorului de Morfologie Animală a Facultății de Biologie, din Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Analiza lor a constat în identificarea anatomică, taxonomică și tafonomică, aprecierea vârstei³.

Din totalul celor 143 resturi faunistice și umane colectate în cursul anului 2003 din stațiunea arheologică de la Târgu Neamț-Dealul Pometea (județul Neamț), doar 101 vestigii au fost identificate specific datorită fragmentării excesive și a stării precare de conservare. Au fost determinate 47 elemente scheletice de mamifere domestice, 44 fragmente osoase de amfibieni anuri și 10 resturi umane. Repartiția resturilor faunistice și umane pe structuri arheologice este redată în tabelul 1.

Resturile de animale domestice, preponderente în eșantionul analizat, sunt de origine menajeră, asociate consumului de carne provenită de la acestea. Mamiferele domestice identificate sunt: bovină (*Bos taurus*), oaia/capra (*Ovis aries/Capra hircus*), porcul (*Sus scrofa domesticus*) și câinele (*Canis familiaris*). În ambele epoci reprezentate și precizate anterior creșterea animalelor constituia o practică de bază în economiile locale din regiune⁴.

¹ Monah D., Cucuș Șt., *Așezările Culturii Cucuteni din România*, Ed. Junimea, 1985, p. 153.

² Dumitroaia Gh., Preoteasa C., Munteanu R., Nicola D., Josanu V., *Târgu-Neamț, jud. Neamț, Punct: Dealul Pometea*, în *Cronica Cercetărilor Arheologice din România, Campania 2003*, București, 2004.

³ Udrescu M., Bejenaru L., Hrișcu C., *Introducere în Arheozoologie*, Ed. Corson, Iași, 1999. Uberlaker D.H., *Human Skeletal Remains. Excavation, Analysis, Interpretation*, Ed. Aldine, Chicago, 1978.

⁴ Cavaleriu R., Bejenaru L., *Cercetări arheozoologice privind Cultura Cucuteni faza A*, Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2009. Bejenaru L., *Archaeozoological Approaches to Medieval Moldavia*, BAR International Series 1954, 2009.

Tabelul 1

Repartiția resturilor faunistice și umane pe structuri arheologice

Structură arheologică	Adâncime (în m)	Element anatomic	Fragmentare	NR	Taxon	Vârstă	Observații
Passim		humerus	fragment distal	1	<i>Bos taurus</i>	matur	ros de carnivore
		maxilar	fragment	1	<i>Bos taurus</i>	matur	
		metacarp 5	întreg	1	<i>Canis familiaris</i>	matur	
		craniu	fragment frontal	1	<i>Homo sapiens</i>	imatur	
		craniu	fragment occipital	1	<i>Homo sapiens</i>	imatur	
		maxilar	fragment	1	<i>Homo sapiens</i>	imatur	
		mandibulă	ram orizontal	1	<i>Homo sapiens</i>	imatur	
		craniu	fragment parietal	1	<i>Homo sapiens</i>	imatur	
		coastă	fragment corp	3	<i>Homo sapiens</i>	imatur	
		omoplat	fragment proximal	2	<i>Homo sapiens</i>		
		coastă	fragment corp	1	mamifer		
		dinte inferior M3	întreg	1	<i>Ovis aries/Capra hircus</i>	matur	
Passim		dinte inferior I3	întreg	1	<i>Sus scrofa domesticus</i>	matur	
		tibie	fragment distal	1	<i>Sus scrofa domesticus</i>	matur	
S1, □1-35	0,15-0,30	coxal	fragment ileon	1	<i>Bos taurus</i>		
S1, □1-35	0,15-0,30	mandibulă	fragment gonion	1	<i>Bos taurus</i>		
S1, □1-35	0,15-0,30	os lung	fragment diafizar	1	mamifer		
S1, □1-35	0,15-0,30	os nedeterminat	fragment diafizar	1	mamifer		
S1, □1-35	0,15-0,30	femur	fragment diafizar	1	<i>Ovis aries/Capra hircus</i>		ros de carnivore
S1, □1-35	0,15-0,30	metacarp	întreg	1	<i>Ovis aries/Capra hircus</i>		ros de carnivore
S1, C1	0,15-0,30	mandibulă	ram orizontal	1	<i>Bos taurus</i>		
S1, C1	0,15-0,30	mandibulă	ram orizontal	1	<i>Canis familiaris</i>	matur	
S1, C1	0,15-0,30	cubitus	fragment diafizar	1	<i>Sus scrofa domesticus</i>		
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	coxal	fragment ileon	1	<i>Bos taurus</i>		
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	dinte inferior M2	fragment coroană	1	<i>Bos taurus</i>	matur	
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	dinte inferior M1	întreg	1	<i>Bos taurus</i>	matur	
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	dinte inferior M3	întreg	1	<i>Bos taurus</i>	matur	
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	dinte molar	fragment coroană	4	<i>Bos taurus</i>	matur	
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	femur	fragment proximal	1	<i>Bos taurus</i>		
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	humerus	fragment distal	2	<i>Bos taurus</i>		ros de carnivore
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	metacarp	fragment distal	1	<i>Bos taurus</i>		ros de carnivore
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	metapod	fragment diafizar	1	<i>Bos taurus</i>		
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	metatars	fragment distal	2	<i>Bos taurus</i>	imatur	
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	dinte molar	fragment rădăcină	3	mamifer		
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	femur	fragment distal	1	mamifer		
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	os lat	fragment	27	mamifer		
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	os lung	fragment diafizar	4	mamifer		
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	craniu	întreg	1	<i>Rana dalmatina</i>	matur	
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	angular	întreg	2	<i>Rana dalmatina</i>		
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	vomer	întreg	2	<i>Rana dalmatina</i>		
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	sfenoid	întreg	1	<i>Rana dalmatina</i>		
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	maxilar	întreg	2	<i>Rana dalmatina</i>		
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	ptergoid	întreg	2	<i>Rana dalmatina</i>		
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	intermaxilar	întreg	1	<i>Rana dalmatina</i>		
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	vertebră proatlantică	întreg	1	<i>Rana dalmatina</i>	matur	
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	vertebră sacrală	întreg	1	<i>Rana dalmatina</i>		
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	vertebră lombară	întreg	7	<i>Rana dalmatina</i>		
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	humerus	întreg	2	<i>Rana dalmatina</i>	matur	
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	radio-cubitus	întreg	2	<i>Rana dalmatina</i>	matur	
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	ilion	întreg	1	<i>Rana dalmatina</i>	matur	
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	femur	întreg	2	<i>Rana dalmatina</i>	matur	
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	tibio-peroneu	întreg	2	<i>Rana dalmatina</i>	matur	
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	tibial-peronial	întreg	2	<i>Rana dalmatina</i>	matur	
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	claviculă	întreg	2	<i>Rana dalmatina</i>		
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	scapular	întreg	2	<i>Rana dalmatina</i>		
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	coracoid	întreg	2	<i>Rana dalmatina</i>		
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	stern	întreg	2	<i>Rana dalmatina</i>		
S1, gr.3, □12-14	0,30-0,75	metapod	întreg	5	<i>Rana dalmatina</i>	matur	
S1, gr.4, □11-12	0,30-0,75	dinte molar	fragment coroană	1	<i>Bos taurus</i>	matur	
S1, gr.4, □11-12	0,30-0,75	os lat	fragment	1	mamifer		
S2, □1	0,15-0,30	femur	fragment proximal	1	<i>Bos taurus</i>		secționat proximal

Structură arheologică	Adâncime (în m)	Element anatomic	Fragmentare	NR	Taxon	Vârstă	Observații
S2, □1	0,15-0,30	os lung	fragment diafizar	1	<i>Bos taurus</i>		secționat la ambele capete
S2, □1-14	0,15-0,30	coxal	fragment ileon	1	<i>Bos taurus</i>		
S2, □1-14	0,15-0,30	femur	fragment diafizar	1	<i>Bos taurus</i>		
S2, □1-14	0,15-0,30	mandibulă	fragmente	5	<i>Bos taurus</i>		
S2, □1-14	0,15-0,30	metatars	fragment diafizar	1	<i>Bos taurus</i>		
S2, □1-14	0,15-0,30	omoplat	fragment proximal	1	<i>Bos taurus</i>		
S2, □1-14	0,15-0,30	radius	fragment diafizar	1	<i>Bos taurus</i>		
S2, □1-14	0,15-0,30	os lung	fragment diafizar	1	mamifer		
S2, □1-14	0,15-0,30	femur	fragment diafizar	1	<i>Ovis aries/Capra hircus</i>		
S2, □1-14	0,15-0,30	tibie	fragment diafizar	1	<i>Ovis aries/Capra hircus</i>		
S2, □1-14	0,30-0,80	humerus	fragment distal	1	<i>Bos taurus</i>	imatur	
S2, gr.11, □13-14	0,30-0,80	astragal	fragment	1	<i>Bos taurus</i>		
S2, gr.11, □13-14	0,30-0,80	coxal	fragment ileon	1	<i>Bos taurus</i>		
S2, gr.11, □13-14	0,30-0,80	rotulă	fragment	1	<i>Bos taurus</i>		
S2, gr.11, □13-14	0,30-0,80	os lat	fragment	1	mamifer		
S2, gr.11, □13-14	0,30-0,80	os nedeterminat	fragment	1	mamifer	matur	

Legendă: S = secțiune; gr. = groapă; □ = carou; C = casetă; NR = număr resturi.

Fragmente osoase de amfibieni, atribuite speciei *Rana dalmatina* (broasca roșie de pădure), sunt considerate elemente intruzive în stratul arheologic, având în vedere obiceiul acesteia de a hiberna pe uscat, în găuri. Broasca roșie de pădure este o specie comună pentru zonele împădurite de deal și câmpie ale României, putând urca până la o altitudine de 900 m⁵.

Resturile scheletice de om (*Homo sapiens*) aparțin cu mare probabilitate epocii moderne. A fost identificate cinci fragmentate dintr-un craniu de copil cu vârsta de circa 3,5 ani, precum și cinci elemente postcefalice, de coaste și omoplat (Tabelul 1).

Mulțumiri

Dorim să mulțumim și pe această cale domnilor arheologi Dr. Gheorghe Dumitroaia și Constantin Preoteasa de la Complexul Muzeal Județean Neamț, Muzeul de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț, pentru încredințarea spre studiu a resturilor arheozoologice cât și pentru precizările de ordin stratigrafic.

Mulțumim doamnei antropolog Dr. Georgeta Miu, de la Institutul de Cercetări Antropologice „Francisc I. Rainer”, filiala Iași, pentru ajutorul acordat în analiza resturilor umane.

Prezentul studiu a fost realizat în cadrul programelor de cercetare CNCISIS PN II Idei_2116/2008 și CNCISIS-BD 304/2008-2010.

FAUNAL AND HUMAN REMAINS FOUND IN THE ARCHAEOLOGICAL SITE OF TÂRGU NEAMȚ-DEALUL POMETEA (NEAMȚ COUNTY, ROMANIA)

ABSTRACT

This paper examines faunal and human remains discovered in the archaeological site of Târgu-Neamț-Dealul Pometea (Neamț County, Romania) corresponding to Chalcolithic (Cucuteni culture, phase B) and modern periods. The assemblage consists of 101 identified remains: 47 of domestic mammals, 44 of frog and 10 of human. Domestic mammals, of garbage origin both cucutenian and modern, are: cattle (*Bos taurus*), sheep/goat (*Ovis aries/Capra hircus*), pig (*Sus scrofa domesticus*) and dog (*Canis familiaris*). The frog has been identified as Agile Frog (*Rana dalmatina*) and its remains are considered as intrusive in the archaeological level. Human remains are probably modern, belonging to a child of about 3.5 years old.

Table 1. Distribution of the faunal and human remains on archaeological structures.

⁵ Fuhn I.E., *Broaște, șerpi, șopârle*, Ed. Științifică, București, 1969.